

EL DIVORCIO NOTARIAL DURANTE LA PANDEMIA DE COVID-19¹

Raluca-Ioana Bogdan-Hurubă
Notar public

Resumen

Comparado con otros procedimientos notariales, el procedimiento de divorcio es relativamente simple y no implica una interacción intensa entre el notario público y las partes. Prácticamente, en el procedimiento notarial de divorcio, los cónyuges se presentan en la notaría solo dos veces, respectivamente, una vez, el día de la presentación de la solicitud de divorcio y la segunda vez, después de la expiración del período de reflexión de 30 días, que es el mismo día cuando el notario público finaliza el procedimiento. Sin embargo, aun así, la situación generada por la pandemia Covid-19 se dejó sentir, en el sentido de que los notarios públicos tomaron diversas medidas con el fin de reducir al máximo la interacción con las partes.

De hecho, la pandemia de Covid 19 dejó su huella en toda la actividad notarial, no solo en el procedimiento de divorcio, porque los notarios públicos debían adaptarse a la situación, por un lado, para asegurar la continuidad de los servicios notariales en un estado de emergencia o alerta y, por otro lado, era necesario que tomaran las medidas necesarias para respetar el distanciamiento social.

Palabras-clave: *divorcio, procedimiento notarial, notario público, pandemia, Covid-19.*

1. Introducere

Legea 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor este cea prin care, chiar anterior intrării în vigoare a noului Cod civil, s-a permis aplicarea textelor acestuia în materia divorțului. Modificările principale survenite în urma adoptării acestei legi a "micii reforme în justiție" au constat în introducerea posibilității obținerii divorțului și în fața notarului public sau a ofițerului de stare civilă și în eliminarea condiției privind trecerea unui anumit termen de la data încheierii căsătoriei, precum și a condiției de a nu exista copii minori. Totuși, această din urmă condiție a fost menținută pentru procedura divorțului în fața notarului public sau a ofițerului de stare civilă.

În prezent, noul Cod civil menține, în mare parte, dispozițiile introduse prin Legea nr. 202/2010, fiind reconsiderat doar divorțul prin acordul soților, în sensul în care a fost introdusă posibilitatea soților de a divorța prin procedură notarială, chiar și atunci când există copii minori, rezultați din căsătorie sau adoptați, atâta timp cât soții se înțeleg asupra consecințelor divorțului pentru minor. Mai mult

¹ Prezenta lucrare constituie o adaptare a articolului „Contribuții la studiul divorțului prin procedură notarială” susținut în cadrul Conferinței internaționale „Procesul civil și executarea silită. De la clasic la modern.”, care a avut loc la Tg. Mureș, în perioada 29-31 august 2019, articol care se regăsește publicat și în volumul conferinței anterior menționate.

decât atât, la depunerea cererii în fața notarului public s-a admis posibilitatea reprezentării oricăruia dintre soți printr-un mandatar cu procură autentică².

Astfel, art. 375 alin. (1) și (2) C. civ., legiuitorul îi conferă notarului public competența de a constata desfacerea căsătoriei prin acordul soților, prin eliberarea unui certificat de divorț, atât în cazul în care soții nu au copii minori, cât și în situația în care există copii minori rezultați din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, în acest din urmă caz, desfacerea căsătoriei prin procedură notarială fiind posibilă numai cu condiția ca soții să convină asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care îl vor purta după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor.

De asemenea, procedura divorțului pe cale notarială este reglementată și de Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, prin dispozițiile art. 12 lit. p), art. 15 lit. e) și art. 138, precum și de art. 267-278 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 36/1995 (denumit în continuare „Regulament”).

Procedura divorțului notarial este o procedură relativ simplă, comparativ cu alte proceduri care se desfășoară în fața notarului public, însă chiar și asupra procedurii divorțului, pandemia Covid-19 și-a pus amprenta. Astfel, deși, în cadrul acestei proceduri, soții se prezintă doar de două ori în fața notarului public, respectiv, o dată la depunerea cererii de divorț și apoi, încă o dată, la termenul stabilit pentru finalizarea procedurii, notarii publici au luat măsuri în scopul de a reduce cât mai mult posibil contactul fizic dintre părți și notar.

Anterior pandemiei, soții care intenționau să divorțeze pe cale notarială, se programau la un notar public în vederea depunerii de divorț și, în ziua stabilită, se prezentau la biroul notarial, având asupra lor toate actele necesare (cărți de identitate, certificatul de căsătorie și certificatele de naștere ale lor și ale copiilor minori, după caz), iar notarul public redacta pe loc cererea, care era semnată de către cei doi soți. În prezent, însă, având în vedere contextul pandemic, majoritatea notarilor publici solicită soților ca anterior prezentării în vederea semnării și depunerii cererii de divorț, să transmită copii după actele de identitate, după actele de stare civilă ale soților și ale copiilor minori, dacă este cazul, pentru ca, la data stabilită de comun acord cu soții, notarul public să aibă cererea deja redactată, urmând ca aceasta să fie doar semnată de către cei doi soți.

Astfel, se poate observa faptul că notarii publici, pe lângă măsurile referitoare la purtatul măștii de protecție în interiorul biroului și cele referitoare la distanțarea socială, au fost nevoiți să ia propriile măsuri, raportate la fiecare procedură notarială în parte.

² Art. 376 alin. (2) C. civ.

În cele ce urmează, vom încerca să analizăm procedura divorțului pe cale notarială, cu particularitățile generate de pandemia Covid-19.

2. Competența materială

În ceea ce privește competența materială a notarului public de a constata desfacerea căsătoriei, așa cum am arătat anterior, aceasta reiese atât din dispozițiile Codului civil, cât și din cele ale Legii nr. 36/1995 și ale Regulamentului.

În acest sens, având în vedere faptul că procedura divorțului pe cale notarială este una necontencioasă, asemenea tuturor celorlalte acte și proceduri notariale, este lesne de înțeles că principalul aspect pe care îl va analiza notarul public este existența acordului dintre soți, așa încât competența materială va fi analizată, în principal, sub aspectul existenței acestui acord, care trebuie să privească, așa cum am arătat, atât acordul cu privire la desfacerea căsătoriei, cât și cel referitor la toate celelalte aspecte pe care divorțul le implică, mai ales atunci când există copii minori.

În literatura de specialitate³, s-a exprimat opinia conform căreia acordul soților ar fi unic, dar totuși, divizat în două elemente și anume: unul principal și unul secundar.

Astfel, s-a arătat faptul că elementul principal al acordului presupune, pe de o parte acordul cu privire la desfacerea căsătoriei, iar, pe de altă parte, acordul cu privire la utilizarea procedurii notariale pentru a obține desfacerea căsătoriei.

Apoi, în ceea ce privește elementul secundar al acordului, acesta este reprezentat de alte două coordonate, una generală și una specială, după cum urmează:

- acordul soților cu privire la numele de familie pe care îl va purta fiecare dintre ei după divorț – condiție generală, aplicabilă atât divorțului fără copii minori, cât și celui în care există copii minori;

- acordul soților în ceea ce privește efectele desfacerii căsătoriei asupra copiilor minori – condiție specială, aplicabilă exclusiv desfacerii căsătoriei dintre soți care au copii minori și care, la rândul său, se divide în alte patru subcomponente care trebuie să se regăsească în convenția soților referitoare la copii minori, în conformitate cu dispozițiile art. 375 C. civ. și art. 270 și 272 din Regulament, acestea fiind:

- exercitarea în comun a autorității părintești;
- stabilirea locuinței copiilor minori după divorț;
- modalitățile de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii;
- contribuția părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor.

³ D. Negrilă, *Divorțul prin procedură notarială. Studii teoretice și practice.*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 45.

În ceea ce ne privește, suntem de acord cu opinia doctrinară evocată și considerăm că analizarea acordului dintre soți conform celor de mai sus este esențială, chiar în ordinea arătată anterior, având în vedere faptul că ar fi inutil spre exemplu, ca soții să fie întrebați cu privire la stabilirea locuinței copiilor minori după divorț, dacă nu există, în primul rând acordul cu privire la desfacerea căsătoriei. Mai mult decât atât, acordul dintre soți cu privire la toate aspectele arătate este cu atât mai important cu cât, lipsa acordului cu privire la oricare dintre aceste aspecte constituie motiv de respingere a cererii de divorț.

3. Competența teritorială

Pentru a putea înregistra o cerere de divorț, este necesar ca notarul public să determine legea aplicabilă și să își verifice competența teritorială, chiar în această ordine, potrivit dispozițiilor art. 138 alin. (2) din Legea nr. 36/1995, coroborate cu cele ale art. 267 alin. (2) din Regulament.

În vederea stabilirii legii aplicabile, notarul public, va verifica dacă există elemente de extraneitate în legătură cu desfacerea căsătoriei. În acest sens, este necesară analizarea prevederilor art. 2597-2602 C. civ. și, după caz, Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp⁴.

Ulterior verificării legii aplicabile divorțului, notarul public are obligația de a-și verifica competența teritorială, în conformitate cu dispozițiile art. 15 lit. e) din Legea nr. 36/1995, coroborat cu cele ale art. 267 din Regulament, care stabilesc o competență alternativă, astfel că soții pot alege să se adreseze oricărui notar public cu sediul biroului în circumscripția judecătoreiei sau a Tribunalului București, în a cărei rază teritorială s-a încheiat căsătoria⁵ sau se află ultima locuință comună a soților.

Conform art. 267 alin. (4) din Regulament, în cazul în care notarul public stabilește faptul că desfacerea căsătoriei prin acordul soților este de competența altui birou notarial, acesta va îndruma părțile să se adreseze notarului public competent. În această ipoteză, dacă părțile insistă, totuși să înregistreze cererea de divorț cu încălcarea regulilor de competență teritorială, notarul public va proceda, în temeiul art. 267 alin. (2) din Regulament, la înregistrarea cererii, pronunțând ulterior o încheiere de respingere a acesteia. De asemenea, în cazul în care în circumscripția respectivă funcționează mai multe birouri notariale, oricare dintre

⁴ Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32010R1259> accesat la data de 12.05.2021.

⁵ Potrivit art. 75 din Legea nr. 76/2012, în sensul art. 375 C. civ., „în cazul căsătoriilor încheiate în străinătate, prin locul încheierii căsătoriei se înțelege localitatea în al cărei registru de stare civilă s-a transcris certificatul de căsătorie”.

acestea fiind competent din punct de vedere teritorial, totuși, competența de îndeplinire a divorțului prin acordul părților aparține biroului notarial care și-a înregistrat primul cererea în Registrul Național Notarial de Evidență a Cererilor de Divorț (RNNECD)⁶, conform dispozițiilor art. 267 alin. (5) din Regulament.

Având în vedere faptul că proba locului încheierii căsătoriei nu ridică probleme deosebite, acesta fiind menționat pe certificatul de căsătorie, în practică, notarii publici pot întâmpina dificultăți în încercarea de a-și verifica competența teritorială după ultima locuință comună a soților.

Potrivit art. 268 din Regulament, „prin *ultima locuință comună* se înțelege ultima locuință în care au conviețuit soții. Dovada ultimei locuințe comune se face, după caz, cu actele de identitate ale soților, din care rezultă domiciliul comun sau reședința comună a acestora, ori, dacă nu se poate face dovada în acest fel, prin declarație autentică a fiecăruia dintre soți din care să rezulte care a fost ultima locuință comună a acestora. Declarația se va consemna în cererea de divorț și în încheierea de admitere a cererii de divorț.”

Art. 4 alin. (3) din Instrucțiunile privind îndeplinirea procedurii divorțului de către notarii publici⁷ (denumite în continuare „Instrucțiuni”) stabilește faptul că „dovada ultimei locuințe comune se va face, după caz, prin actul de identitate, dacă a fost domiciliul măcar al unuia dintre soți sau prin înscrisul care dovedește proprietatea ori deținerea folosinței (vânzare-cumpărare, donație, închiriere, comodat etc.). Dacă soții au conviețuit într-o locuință asupra căreia nu dețineau niciun titlu (de exemplu, locuința unuia dintre părinți sau a unei rude sau cunoștințe) dovada se va face prin declarație autentică a ambilor, dată pe propria răspundere și consemnată atât în cererea de divorț, cât și în încheierea de admitere a cererii de divorț”.

Astfel, observăm faptul că, potrivit Instrucțiunilor, ar fi posibil ca notarul public să considere locuință comună care ar putea să îi atragă competența teritorială, inclusiv locuința menționată în actul de identitate al unui singur soț, dacă părțile ar indica acea locuință ca fiind cea comună. În ceea ce ne privește, suntem de acord cu opinia doctrinară⁸ conform căreia, având în vedere forța normativă superioară a dispozițiilor art. 268 din Regulament, comparativ cu cele ale art. 4 alin. (3) din Instrucțiuni – care au doar valoare de recomandare, derogând de la dispozițiile Legii nr. 36/1995 și cele ale Regulamentului-, de fiecare dată când

⁶ Potrivit art. 3 din Normele metodologice, RNNECD are drept scop ținerea la nivel național a evidenței cererilor de divorț adresate notarilor publici, în vederea evitării dublei înregistrări a acestor cereri, precum și evidența soluțiilor date de către notarii publici.

⁷ Instrucțiunile (cu modificările și completările ulterioare) au fost aprobate în baza Hotărârii Biroului Executiv al Consiliului UNNPR nr. 15/2011 și au fost comunicate Camerelor notarilor publici și notarilor publici în vederea instituirii unei practici unitare în materia procedurii divorțului desfășurat în fața notarului public.

⁸ A.A. Moise, în I.F. Popa, A.A. Moise (coord.), *Legea notarilor publici. Comentariu pe articole.*, Editura Solomon, București, 2016, p. 668.

domiciliul sau reședința soților nu este aceeași în ambele acte de identitate, notarul public va considera că dovada locuinței comune nu se va putea face cu actele de identitate ale soților, sens în care se impune instrumentarea unei declarații pe proprie răspundere. Totodată, considerăm că declarația se impune inclusiv în cazul în care soții ar prezenta un înscris doveditor al dreptului de proprietate sau al dreptului de folosință al unui spațiu.

Prin urmare, considerăm că notarul public, pentru a verifica dacă este competent din punct de vedere teritorial după criteriul locului ultimei locuințe comune a soților, trebuie să se supună dispozițiilor Regulamentului, sens în care sunt posibile două ipoteze:

- în cazul în care din actele de identitate ale soților rezultă domiciliul sau reședința comună a acestora, notarul public își va verifica competența în funcție de acestea;

- în situația în care există neconcordanță între domiciliile/reședințele soților din actele de identitate, soții vor trebui să dea o declarație autentică pe proprie răspundere prin care să precizeze ultima lor locuință comună, adresa acesteia fiind folosită de notarul public pentru a-și verifica competența.

4. Întocmirea cererii de divorț și primirea acesteia de către notarul public

Potrivit art. 376 alin. (1) C. civ., cererea de divorț se depune de soți împreună. Referitor la același aspect, art. 269 din Regulament reglementează obligativitatea soților de a se prezenta personal în fața notarului public, pentru depunerea cererii de divorț, precum și ulterior, în cadrul procedurii, pentru stăruința în cererea de divorț și exprimarea consimțământului liber și nevițat cu privire la desfacerea căsătoriei.

Prin excepție, art. 376 alin. (2) C. civ., coroborat cu art. 269 din Regulament, permite depunerea cererii de divorț la notarul public și prin procură autentică specială, care va cuprinde toate mențiunile necesare, potrivit legii, la depunerea cererii. În acest sens, considerăm că, de vreme ce dispozițiile legale nu disting, mandatar ar putea fi chiar soțul mandantului sau soții ar putea fi reprezentați la depunerea cererii de divorț de către un mandatar comun.

Cererea de divorț se face în scris și se semnează personal de către soți sau prin mandatar, în fața notarului public la care se depune cererea, în temeiul art. 270 alin. (1) din Regulament.

Potrivit art. 270 alin. (2) din Regulament, cererea de divorț va cuprinde declarația soților că au ori nu copii minori născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, acordul de principiu al ambilor părinți cu privire la copiii minori, precum și învoiala acestora asupra numelui de familie pe care îl va purta fiecare dintre soți după divorț. Prin urmare, ori de câte ori există copii minori, cererea de divorț va cuprinde acordul de principiu al soților cu privire la toate aspectele

asupra cărora aceștia trebuie să se înțeleagă, prevăzute de art. 375 alin. (2) C. civ., acord care se poate modifica, în limitele prevăzute de lege, până la data soluționării procedurii de divorț.

Cererea de divorț va fi însoțită, conform art. 270 alin. (3) din Regulament, de fotocopii de pe certificatele de naștere ale soților, precum și de pe actele de identitate ale acestora și, după caz, ale copiilor minori. Totodată, odată cu depunerea cererii de divorț, soții au obligația de a prezenta notarului public certificatul de căsătorie emis de autoritățile române, în original, de pe care se va face copie legalizată, care va fi anexată la cererea de divorț. Originalul certificatului de căsătorie se reține de către notarul public până la eliberarea certificatului de divorț, în conformitate cu dispozițiile art. 270 alin. (4) din Regulament, pentru a evita situația în care soții ar putea depune o cerere similară la un alt birou notarial.

La primirea cererii de divorț, notarul public verifică identitatea părților⁹ și dacă datele înscrise în cererea de divorț corespund cu datele anexate cererii, în temeiul art. 270 alin. (5) din Regulament. În acest sens, notarul public va identifica părțile conform regulilor generale prevăzute de art. 85 din Legea nr. 36/1995 și anume prin: acte de identitate prevăzute de lege, pașapoarte, în condițiile legii sau atestarea avocatului care asistă partea, identificarea acestuia făcându-se cu actul de identitate.

După cum am arătat deja, în cadrul procedurii de divorț pe cale notarială, interacțiunea notarului public cu părțile este destul de redusă. Totuși, în ceea ce privește etapa depunerii cererii de divorț, notarii publici au fost nevoiți să se adapteze la situația generată de pandemia Covid-19. Astfel, în încercarea de a minimaliza contactul direct cu părțile, se solicită acestora, ca anterior prezentării la biroul notarial în vederea depunerii și semnării cererii de divorț, să pună la dispoziția notarului public, prin orice mijloace, copii după cărțile de identitate și după actele de stare civilă necesare pentru redactarea cererii de divorț care urmează să fie semnată de către cei doi soți în ziua în care se vor prezenta la birou, conform programării.

În cele din urmă, ultima condiție care este necesar a fi îndeplinită pentru valabila sesizare a notarului public în vederea soluționării divorțului este cea de achitare a onorariului, în conformitate cu dispozițiile art. 271 alin. (1) din Regulament.

⁹ Așadar, pentru ca notarul public să poată verifica identitatea părților, considerăm că este necesară prezentarea și în original a actelor de identitate, nu doar fotocopii ale acestora. Facem această precizare, întrucât art. 270 alin. (3) din Regulament prevede faptul că cererea de divorț trebuie să fie însoțită de fotocopii după actele de identitate ale soților, ori notarul public nu poate proceda la identificarea acestora decât în situația în care îi sunt prezentate actele de identitate în original. În acest sens, am propus *de lege ferenda*, modificarea art. 270 alin. (3) din Regulament, în sensul instituirii obligativității părților de a prezenta actele de identitate în original, la depunerea cererii de divorț, în vederea identificării soților de către notarul public.

5. Procedura ulterioară primirii cererii de divorț

În conformitate cu dispozițiile art. 271 alin. (1) C. civ., în ziua primirii cererii, notarul public înregistrează cererea în registrul de divorțuri al biroului notarial, după ce a verificat dacă este competent și dacă a fost plătit onorariul. Ulterior, pentru a putea continua procedura de divorț, notarul public are obligația, prevăzută de art. 271 alin. (2) din Regulament, de a verifica în Registrul Național Notarial de Evidență a Cererilor de Divorț (RNNECD), să nu mai fie înregistrată de către aceiași soți o altă cerere de divorț, iar în cazul în care nu mai există o altă înregistrare, cererea de divorț va fi înregistrată și în RNNECD, primind un număr de înregistrare unic la nivel național.

După efectuarea operațiunilor sus-menționate, acordă soților un termen de reflecție de 30 de zile și îi informează despre aceasta la momentul înregistrării cererii, conform art. 271 alin. (3) din Regulament. Astfel, notarul public, va proceda la fixarea unui termen pe care îl va aduce la cunoștința părților, precizându-le data și ora la care aceștia trebuie să se prezinte personal la biroul notarial.

La expirarea termenului fixat de către notarul public, în caz de neprezentare a soților și în lipsa unei cereri de amânare a acestora, notarul public respinge cererea de divorț prin încheiere, în temeiul art. 271 alin. (4) din Regulament.

6. Procedura specială în cazul divorțului cu copii minori

Așa cum am arătat anterior, potrivit art. 375 alin. (2) C. civ., divorțul prin acordul soților poate fi constatat de către notarul public și în cazul în care există copii minori rezultați din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, dacă soții convin asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care îl vor purta după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii, precum și stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor.

Prin urmare, conform art. 374 alin. (1) C. civ. coroborat cu art. 375 alin. (2) C. civ., ori de câte ori soții au copii minori, divorțul, fie el și consensual, este de competența instanței de judecată doar în situația în care soții nu convin asupra tuturor aspectelor referitoare la relația dintre părinți și copii. În celelalte cazuri, însă, în care soții se înțeleg asupra tuturor aspectelor privitoare la copiii lor minori, divorțul prin acordul părților poate fi constatat prin procedură notarială.

Fiind vorba despre o procedură specială, spre deosebire de cererea de divorț pe care soții o depun în cazul divorțului fără copii minori, în temeiul art. 270 alin. (2) din Regulament, atunci când există copii minori, cererea de divorț va cuprinde, printre altele, și acordul de principiu al ambilor părinți cu privire la copiii minori. În acest sens, art. 272 stipulează faptul că, în vederea admiterii cererii

de divorț în cazul în care există copii minori, notarul public sesizează autoritatea competentă, atașând cererii proiectul acordului soților cu privire la exercitarea autorității părintești, locuința copiilor după desfacerea căsătoriei, modalitatea de păstrare a legăturilor personale și stabilirea contribuției fiecăruia dintre părinți la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor după divorț. Ulterior, în baza aceluiași text de lege, la dosarul cauzei se depune raportul de anchetă socială, în vederea soluționării procedurii de divorț pe cale notarială.

În ceea ce privește raportul de anchetă socială, așa cum am arătat, în temeiul art. 272 din Regulament, notarul public sesizează autoritatea competentă, atașând cererii proiectul acordului soților cu privire la copiii minori. Conform art. 229 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, „până la reglementarea prin lege a organizării și funcționării instanței de tutelă, raportul de anchetă psihosocială prevăzut de Codul civil este efectuat de autoritatea tutelară, cu excepția anchetei prevăzute la art. 508 alin. (2), care se efectuează de direcția generală de asistență socială și protecția copilului.”

Anterior pandemiei Covid-19, în vederea elaborării raportului de anchetă psiho-socială, reprezentanții Serviciului Autoritate Tutelară din cadrul primăriei în raza căreia urma să fie stabilită locuința minorului după divorț, se deplasau la adresa unde era situată respectiva locuință pentru a verifica dacă aceasta îndeplinește toate condițiile necesare dezvoltării armonioase a minorului. În prezent, însă, având în vedere contextul pandemic, reprezentanții Autorității tutelare nu se mai deplasează efectiv la imobilul unde urmează a fi stabilită locuința minorului după divorț, în scopul de a limita contactul dintre aceștia și soți/copil. Astfel, se solicită soților să se prezinte la sediul primăriei, la Serviciul Autoritate tutelară, unde prezintă înregistrări video și poze cu locuința unde doresc să se stabilească domiciliul minorului după desfacerea căsătoriei, iar pe baza acestora, reprezentanții Autorității tutelare stabilesc dacă locuința respectivă este potrivită pentru minor și dacă stabilirea locuinței în acel imobil este în interesul superior al minorului.

Fie că vorbim despre divorțul cu copii minori pronunțat pe cale judiciară sau despre cel constatat prin procedură notarială, art. 264 C. civ. și art. 29 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului¹⁰ prevăd obligativitatea ascultării copilului de peste 10 ani și posibilitatea ascultării copilului care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă se apreciază că acest lucru este necesar pentru soluționarea cauzei sau dacă această ascultare este solicitată de copil. Opiniile copilului vor fi luate în considerare în raport cu vârsta și gradul său de maturitate.

¹⁰ Legea 272/2004 a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004 și, apoi, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 159 din 5 martie 2014, fiind ulterior completată și modificată.

7. Admiterea cererii de divorț și eliberarea certificatului de divorț

Conform, art. 273 din Regulament, dacă soții stăruie în cererea de divorț și dacă, în acest sens, consimțământul lor este liber și neviciat, după autentificarea acordului părinților cu privire la copiii minori, notarul public întocmește o încheiere de admitere a cererii de divorț prin acordul părților, încheiere prin care constată că aceștia își exprimă consimțământul liber și neviciat și sunt îndeplinite, cumulativ, și celelalte condiții prevăzute de Codul civil pentru desfacerea căsătoriei.

În același sens, art. 6 alin. (1) din Instrucțiuni prevede faptul că „la termenul fixat, notarul public va verifica: a) dacă ambii soți sunt prezenți personal; b) dacă soții stăruie în cererea de divorț; c) dacă sunt de acord cu numele pe care aceștia îl vor purta după divorț; d) dacă își mențin celelalte declarații date cu ocazia depunerii cererii de divorț; e) dacă aceștia își pot exprima consimțământul liber și neviciat; f) dacă niciunul dintre soți nu este pus sub interdicție; g) dacă, până la termenul fixat, nu a intervenit nașterea sau adopția unui copil”. Totodată, potrivit art. 6 alin. (2) din Instrucțiuni, „în cazul în care, în urma verificării, notarul constată că sunt îndeplinite cumulativ condițiile de mai sus, va proceda la întocmirea încheierii de admitere a cererii de divorț, (...), prin care va constata desfacerea căsătoriei și va dispune eliberarea certificatului de divorț.”

Astfel, în principiu, la termenul fixat pentru finalizarea procedurii de divorț, după expirarea termenului de reflecție de 30 de zile, fie că există sau nu copii minori rezultați din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, interacțiunea notarului public cu părțile este destul de redusă, nefiind afectată în mod special de pandemia Covid-19. Practic, există două ipoteze, după cum urmează:

- ipoteza în care soții nu au copii minori, astfel că, la termenul fixat, notarul public va avea deja redactate încheierea de admitere a cererii de divorț, pe care soții o vor semna și certificatul de divorț, pe care îl va elibera părților;

- ipoteza în care soții au copii minori, caz în care notarul public va autentifica acordul părinților cu privire la copiii minori, iar soții vor semna și de aceasta dată încheierea de admitere a cererii de divorț și vor primi certificatul de divorț.

Astfel, se poate observa faptul că interacțiunea notarului public cu părțile, în această etapă a procedurii de divorț pe cale notarială, este una cât se poate de redusă.

Totuși, între momentul emiterii încheierii de admitere și cel al eliberării certificatului de divorț, mai există o etapă, prevăzută de art. 275 din Regulament și de Normele metodologice RNNECD. Mai exact, după semnarea încheierii de admitere de către soți, notarul public și alte persoane îndreptățite, după caz, notarul public va trimite o cerere către Registrul Național Notarial de Evidență a Cererilor de Divorț (RNNECD), iar operatorul acestui registru, va solicita Registrului unic al certificatelor de divorț, ținut de Ministerul Afacerilor Interne,

obținerea numărului unic de certificat de divorț, conform art. 8 alin. (1) din Normele metodologice RNNECD. Astfel, Registrul unic al certificatelor de divorț comunică la RNNECD numărul certificatului de divorț sau, după caz, dacă pentru soții în cauză a fost emis deja un număr de certificat, iar la rândul său RNNECD va comunica răspunsul către biroul notarial în maxim o oră de la primirea cererii, potrivit art. 8 alin. (4) din Normele metodologice RNNECD.

Prin urmare, abia ulterior acestei proceduri, dacă soții stăruie în divorț, notarul public va putea proceda la eliberarea certificatului de divorț, fără a face vreo mențiune în acesta despre culpa soților, conform art. 376 alin. (4) C. civ.

Certificatul de divorț este un înscris autentic, fiind întemeiat pe încheierea de admitere a cererii de divorț. Astfel, se poate spune că certificatul de divorț face corp comun cu încheierea de admitere, caracterul său autentic fiind determinat de elementele care conferă autenticitate încheierii¹¹.

Momentul eliberării certificatului de divorț prezintă o importanță deosebită, deoarece de la acea dată, căsătoria este desfăcută, după cum prevede și art. 382 alin. (3) C. civ., care stipulează faptul că, în cazul divorțului prin acordul soților pe cale administrativă sau prin procedură notarială, „căsătoria este desfăcută pe data eliberării certificatului de divorț”. Probabil că aceeași este și rațiunea art. 7 alin. (5) din Instrucțiuni, care prevede faptul că „redactarea și semnarea încheierii finale de către toate părțile, obținerea numărului certificatului de divorț de la RUCD și redactarea și eliberarea certificatului de divorț au loc în aceeași zi, respectiv la termenul acordat pentru desfacerea căsătoriei.”

Data eliberării certificatului de divorț, fiind cea de la care se consideră desfăcută căsătoria, prezintă interes și prin prisma faptului că aceasta este data de la care se produc efectele desfacerii căsătoriei, atât cele patrimoniale, cât și cele nepatrimoniale.

Deși față de terți, desfacerea căsătoriei produce efecte doar odată cu efectuarea mențiunilor în actele de stare civilă, față de soți, însă, desfacerea căsătoriei operează chiar din momentul în care li s-a eliberat certificatul de divorț, ceea ce este firesc, având în vedere faptul că, prin emiterea certificatului de divorț, notarul public doar ia act de acordul soților cu privire la desfacerea căsătoriei, fără a administra probe sau a pune în discuție culpa vreunuia dintre aceștia.

Totuși, deși este, așa cum am menționat, un act care constată un acord al părților, certificatul de divorț are efecte constitutive asupra statutului personal al fiecăruia dintre soți, deoarece, odată eliberat, se modifică starea civilă a acestora, trecând de la statutul de „persoană căsătorită”, la cel de „persoană necăsătorită”¹².

¹¹ D. Negrilă, *op. cit.*, p. 309.

¹² D. Negrilă, *op. cit.*, p. 316.

8. Respingerea cererii de divorț

În ceea ce privește respingerea cererii de divorț de către notarul public, aceasta nu ridică probleme deosebite în practică, dat fiind faptul că art. 277 din Regulament prevede expres și limitativ situațiile în care notarul public va proceda la respingerea cererii.

Astfel, conform art. 277 din Regulament „notarul public emite o încheiere de respingere a cererii de divorț în următoarele cazuri în care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru desfacerea căsătoriei prin acordul părților:

- a) nu are competența să soluționeze cererea de divorț;
- b) unul dintre soți este pus sub interdicție;
- c) unul dintre soți nu își poate exprima consimțământul liber și nevițiat;
- d) la depunerea cererii de divorț nu sunt prezenți ambii soți personal sau prin mandatar;
- e) unul dintre soți sau mandatarul refuză să semneze cererea personal, în fața notarului public;
- f) soții refuză să dea declarațiile prevăzute de prezentul regulament;
- g) soții nu se înțeleg cu privire la numele de familie care urmează a fi purtat după divorț de către fiecare dintre ei;
- h) soții nu prezintă, la depunerea cererii de divorț, actul de căsătorie în original;
- i) unul dintre soți se prezintă în fața notarului public la termenul de 30 de zile acordat și declară că nu mai stăruie în cererea de divorț;
- j) unul dintre soți nu mai stăruie în cererea de divorț, întrucât nu s-a prezentat în fața notarului public la termenul stabilit pentru a declara că stăruie în cererea de divorț;
- k) cererea a rămas fără obiect, întrucât căsătoria dintre soți a fost desfăcută de către o altă autoritate competentă;
- l) soții se împacă;
- m) soții își retrag cererea de divorț;
- n) soții nu se înțeleg cu privire la obligațiile pe care le au în legătură cu copiii minori sau cu privire la numele ce urmează să îl poarte după divorț;
- o) înainte de finalizarea procedurii de divorț unul dintre soți a decedat, căsătoria încetând în acest mod.”

Astfel, după cum rezultă din dispozițiile legale sus-menționate, dacă unul dintre soți, sau chiar ambii, nu se prezintă la termenul fixat de către notarul public pentru desfacerea căsătoriei, acesta din urmă la proceda la emiterea unei încheieri de respingere. În acest caz, soții vor trebui să depună o nouă cerere de divorț, pentru a se deschide un nou dosar și vor achita, din nou, taxele aferente procedurii, care va urma, încă o dată, toate etapele arătate anterior. Prin excepție, așa cum am arătat deja, art. 271 alin. (4) din Regulament admite posibilitatea unei amânări, cu condiția să existe acordul ambilor soți.

Deși, ca regulă generală, încheierile de respingere date de către notarul public pot fi atacate cu plângere în termen de 10 zile de la comunicare, la judecătoria în a cărei circumscripție teritorială își desfășoară activitatea notarul public, în cazul procedurii divorțului, există o excepție și anume aceea că încheierea de respingere a acestei proceduri nu are cale de atac. Astfel, potrivit art. 378 alin. (1) C. civ. „Dacă nu sunt îndeplinite condițiile art. 375, ofițerul de stare civilă sau, după caz, notarul public respinge cererea de divorț.”, iar conform art. 378 alin. (2) C. civ., „împotriva refuzului ofițerului de stare civilă sau notarului public nu există cale de atac, dar soții se pot adresa cu cererea de divorț instanței de judecată, pentru a dispune desfacerea căsătoriei prin acordul lor sau în baza unui alt temei prevăzut de lege”.

Totuși, având în vedere faptul că refuzul notarului poate fi unul abuziv și neîntemeiat, legiuitorul a acoperit această ipoteză prin dispozițiile art. 378 alin. (3) C. civ., conform căruia „pentru repararea prejudiciului prin refuzul abuziv al ofițerului de stare civilă sau notarului public de a constata desfacerea căsătoriei prin acordul soților și de a emite certificatul de divorț, oricare dintre soți se poate adresa, pe cale separată, instanței competente”.

9. Concluzii

Opțiunea legiuitorului de a reglementa divorțul prin procedură notarială este dovada faptului că instituția desfacerii căsătoriei a evoluat de la caracterul excepțional, pe care îl avea în temeiul dispozițiilor Codului familiei, la o procedură simplă, des întâlnită în practică, care poate îmbrăca mai multe forme.

Totodată, constatăm și faptul că reglementările în materie de divorț au evoluat de la o formulare negativă la una pozitivă, evoluție aflată în strânsă legătură cu intenția legiuitorului de a realiza o liberalizare a instituției divorțului pe care o putem observa, tocmai prin reglementarea divorțului pe cale administrativă și pe cale notarială, ca proceduri extrajudiciare de desfacere a căsătoriei.

Deși, probabil, scopul principal al reglementării acestor două modalități de desfacere a căsătoriei a fost acela de a ajuta la degrevarea instanțelor judecătorești, considerăm că legiuitorul, prin introducerea acestor două proceduri, a dorit să ofere soților aflați în imposibilitatea de a continua căsătoria, din cauza unor motive care au afectat grav și iremediabil relațiile dintre ei, o posibilitate relativ rapidă, simplă și mai puțin costisitoare de desfacere a căsătoriei.

În ceea ce ne privește, suntem de părere că divorțul prin procedură notarială este cea mai bună alternativă pe care soții o pot alege pentru desfacerea căsătoriei. Această procedură oferă numeroase avantaje soților, cum ar fi: asigură păstrarea confidențialității întregii proceduri; este o procedură simplă, care nu solicită altceva din partea soților decât prezența în fața notarului și exprimarea consimțământului cu privire la desfacerea căsătoriei; are costuri relativ reduse; durata procedurii este, de asemenea, relativ redusă; notarul public realizează toată

documentația necesară procedurii și, poate cel mai important aspect, asigură respectarea obligațiilor asumate cu privire la copiii minori, întrucât, așa cum am arătat, acordul parental se bucură de caracterul de titlu executoriu.

Totuși, pandemia Covid 19 și-a pus amprenta asupra întregii activități notariale, nu doar asupra procedurii divorțului, deoarece notarii publici, au trebuit să se adapteze la situație, pe de o parte, în scopul asigurării continuității serviciilor notariale în starea de urgență/de alertă și, pe de altă parte, să ia măsurile necesare pentru respectarea distanțării sociale. Iar acest lucru nu este simplu, fiindcă știm cu toții că notarul public uneori petrece mai mult timp discutând cu clienții decât redactând actul propriu-zis. Iar acest lucru se petrece din pricina faptului că notarul public trebuie să identifice care este intenția părților și care este actul notarial pe care acestea doresc să îl încheie în formă autentică. Este obligația notarului public de a identifica care este raportul juridic dintre părți și ce procedură notarială este potrivită raportat la respectivul raport juridic.

Totodată, de la debutul pandemiei, s-a adoptat sistemul de videoconferință pentru desfășurarea ședințelor unora dintre organele de conducere de la nivelul Camerelor Notarilor Publici și de la Nivelul Uniunii Naționale a Notarilor publici din România. Unele decizii importante au fost luate deja prin intermediul aplicației ZOOM în cadrul Consiliului Uniunii, Biroului executiv și Colegiilor directoare. Există însă evenimente și aspecte importante ale notariatului român pentru care videoconferințele nu sunt adecvate. Spre exemplu, cadrul legal de reglementare al profesiei nu permite organizarea Congresului și Adunărilor generale *via* ZOOM.

Oricum, digitalizarea activității notariale este reprezintă unul dintre obiectivele principale ale notariatului român, în contextul dezvoltării tehnologiilor informaționale. Anul trecut, Consiliul UNNPR aprobat Strategia de Digitalizare a profesiei notariale pentru intervalul 2020 – 2022 în care sunt cuprinse, printre altele, propuneri cu privire la: acte și proceduri notariale reglementate de legislația în vigoare care să poată fi instrumentate și în formă electronică; realizarea interconectării birourilor notariale cu platformele informatice ale instituțiilor publice de interes pentru activitatea notarială; realizarea unei infrastructuri de comunicație între birourile notariale, între organele de conducere, care să asigure comunicarea în condiții de maximă siguranță a actelor notariale electronice către registrele de publicitate și autorități, precum și obținerea de informații de la autoritățile publice necesare întocmirii actelor și procedurilor.

În acest sens, considerăm că nu numai profesia de notar public, ci întreaga societate, alături de alte profesii și meserii, trebuie să se adapteze noii ere a tehnologiilor informatice. Cu siguranță, peste un timp, poate chiar mai scurt decât am crede, notarul public va putea autentifica acte juridice bilaterale între persoane care sunt prezente în același moment în birouri notariale diferite. Iar actul autentic care acum se regăsește pe suport hârtie și care face dovada raportului juridic va fi înlocuit de un suport informatic care va purta semnăturile părților și ale notarului.